

STATENS HISTORISKA MUSEER
SAMT ARKEOLOGISKA UPPDRAGSVERKSAMHETEN

*Svar på museiutredningens betänkande Ny museipolitik
(2015:89)*

1. Inledning

SHMM välkomnar utredningens ambition att tydligare definiera den allmänna museiverksamhetens ändamål som ett eget område inom ramen för en kulturarvspolitik. En ambition som aktualiserar en rad angelägna frågor kopplat till styrning, struktur, roller och finansiering. För att museerna ska kunna agera på ett än mer betydelsefullt sätt i samhället, i linje med denna ambition, anser SHMM att det krävs:

- fördjupade analyser av de frågor utredningen väcker om styrning, struktur och roller, med utgångspunkt i de effekter samhället vill uppnå snarare än att, som i utredningen förslag, helt utgå ifrån dagens givna förutsättningar och,
- fördjupad analys av museernas finansiella situation kopplat till utredningens höga, nödvändiga och välkomna ambitioner.

I föreliggande remissvar presenterar SHMM dels sina generella synpunkter på betänkandets utgångspunkter och inriktning (avsnitt 2 i SHMM:s svar), dels mer detaljerade synpunkter och förslag kopplat till utredningens förslag (avsnitt 3 i SHMM:s svar).

2. Generella synpunkter

2.1 En ny museipolitik

SHMM välkomnar utredningens ambition att tydligare definiera den allmänna museiverksamhetens ändamål som ett eget politikområde inom ramen för en tydligare definierad kulturarvspolitik.

De allmänna museerna har som offentliga aktörer stort inflytande över medborgarnas uppfattning om, och förtroende för samhällsgemenskapens institutioner. De åtnjuter också ett högt förtroende i samhället. Museerna är en byggsten i denna samhällets kulturella infrastruktur och vårt arbete är en kunskapsresurs för samhället. Genom museernas arbete

kan människor erbjudas tillfälle att ifrågasätta sina egna tankemönster, inspireras och se nya möjligheter. Den kunskap och de uppslag till samtal och debatt som de allmänna museerna tillhandahåller främjar social sammanhållning, bidrar till att demokratins idéer blir synliga och därmed till en hållbar utveckling av samhället.

I samhället pågår hela tiden individuella och kollektiva förhandlingar kring hur kulturarv ska definieras, och vilken historia som ska synas. Med utgångspunkt i olika kulturella eller idémässiga erfarenheter, jämför sig människor med andra människor, andra platser, andra tider etc. I den jämförelsen, och i upplevelsen av tillhörighet eller icke-tillhörighet som den ger, definieras kultur och kulturarv. Kulturarv är således hela tiden i rörelse och förändring.

Museer har under lång tid haft som uppgift att skapa nationell, regional och lokal gemenskap. De har också under lång tid genom insamling, kunskapsuppbyggnad och publik verksamhet bidragit till att skapa och definiera bilden av nationen (regionen och lokalsamhället), dess kultur och historia. I takt med att uppfattningen om kulturarv som något statiskt, homogent och platsbundet under senare decennier ersatts med en utgångspunkt i att kulturarv är i konstant rörelse och förändring har utgångspunkterna för museernas arbete förändrats. *Idén* om funktionen att skapa nationell (samt regional osv.) gemenskap är inte längre bärande, men samtidigt bidrar museerna som ett "gestaltning- och representationslandskap" fortfarande till skapandet av det kollektiva: det vill säga vad som betraktas som svensk kultur och så vidare. De *urval* museerna gör av vad som ska visas och berättas etc. får en samhällsskapande verkan. Denna roll som kulturskapare måste hanteras mycket medvetet och varsamt.

Nödvändiga perspektiv för museerna att utgå från idag är därför att det ska:

- Vara en angelägenhet för alla i samhället
- Verka för en syn på kulturarv och historia som utgår från att kulturarv inte bara är en produkt av det förflutna, utan blir till i nuet
- Arbeta med att belysa vanemässiga tankemönster och diskriminerande strukturer

Med dessa perspektiv i fokus kan museerna bidra till fördjupad förståelse av och kunskap om historia och samtid, men också till social sammanhållning och en hållbar utveckling där demokratins idéer är vägledande.

I en samtid då förtroendet för traditionell media sjunker och alltmer av det "innehåll" som kommuniceras i samhället produceras inom ramen för t.ex. content marketing ökar behovet av källkritiska förhållningssätt när människor bildar sina uppfattningar i olika frågor. Även här har museerna som samhällseliga institutioner med stort föreroendekapital stor potential, och en viktig roll att fylla.

2.2 Museernas frihet

SHMM delar utredningens uppfattning att museernas kunskaps- och innehållsproduktion måste stå på stabil grund, och att museerna ska agera fritt utan (parti)politisk påverkan på den konkreta verksamheten. SHMM tolkar ett av huvudmotiven bakom förslaget om en särskild museilag som ett verktyg för att säkerställa just detta; att museerna, oavsett politiskt styre, ska kunna agera utifrån de grundlagsstadgade principerna om fri kunskaps- och åsiktbildning.

Politisk styrning av allmänna kulturinstitutioner är en del i den representativa demokratis struktur. Parallellt med att förstärka och understryka ett sunt avstånd mellan institutionerna och politiken, måste samhället säkerställa att institutionernas praktik inte hamnar utom räckhåll för samhällets folkvalda representanter. Konsekvenserna av att lagstifta om de allmänna museernas frihet i relation till sina huvudmän måste dock analyseras nog.

Bland SHMM:s mer detaljerade synpunkter finns ett förslag om att komplettera § 5 i den föreslagna museilagen (se avsnitt 3.1.3 i SHMM:s remissvar).

2.3 En ny museilag

SHMM välkomnar en vitaliserad kulturarvspolitik och en samlande vision för museernas roll och funktion i samhället. För att åstadkomma det behövs bland annat politiska, och kanske även legislativa, styr- och drivmedel som främjar och tydligare definierar museiområdet. SHMM förstår det relativa symbolvärde en museilag kan få men de många gånger ganska vaga och övergripande formuleringarna i kombination med att ingen tillsyn kommer att utövas över lagen gör den enligt SHMM:s bedömning tämligen svag. De intentioner som lagen uttrycker skulle med fördel kunna formuleras som museipolitiska mål. Mer specifika förslag gällande samlingsförvaltning skulle kunna regleras i förordningar. Även om SHMM inte är emot en lagstiftning, vill vi dock uttrycka viss tveksamhet kring om föreslagna intentionslag ger önskad effekt, och om det är det mest ändamålsenliga verktyget för att uppnå det övergripande syftet med en förnyad museipolitik med syfte att stärka museiområdet.

För SHMM:s mer detaljerade synpunkter på lagförslaget se avsnitt 3.1 i SHMM:s remissvar.

En fördjupad beskrivning av SHMM:s syn på effekter av en museilag i relation till Kulturmiljölagen (1988:950) finns i avsnitt 3.2 i SHMM:s remissvar.

2.4 Museernas huvudprocesser är beroende av varandra

För SHMM är det en självklarhet att de olika verksamhetsdelar eller om man så vill huvudprocesser som kan sägas ingå i museiverksamheten hanteras integrerat, snarare än att de ställs bredvid varandra (se illustration). Först då kan de fullt ut samverka på ett sätt som främjar verksamhetens utveckling. På denna övertygelse vilar SHMM:s Manifest (se *Historia inspirerar till förändring*), och mot bakgrund av samma idé har vi organiserat t.ex. vår egen FoU-verksamhet.

Om de tre huvudprocesserna alls ska ställas upp linjärt vill SHMM starkt förorda att samlingsförvaltningen står först. Det är ur samlingar och kunskapen om dessa som museernas verksamhet tar sin utgångspunkt. För att samlingarnas potential ska aktiveras krävs dock att de används. Denna användning kan ske i form av forskning och kunskapsuppbyggnad, eller i publik verksamhet i bred bemärkelse. Samlingarna, kunskapsuppbyggnaden och den publika verksamheten utgör på så vis varandras förutsättningar.

I avsnitt 3.1.4 i SHMM:s remissvar lämnas synpunkter på hur den föreslagna museilagen bör anpassas till denna syn på verksamheten.

2.5 Museerna ska vara kunskapsinstitutioner

SHMM saknar i betänkandet en ändmålsenlig bakgrund och analys av det fält som utredningen kallar "kunskapsuppbyggnad". Varken fältets historik och betydelse eller funktion idag är tillräckligt väl beskrivet vilket tyvärr gör synen på museer som "kunskapsinstitutioner" flytande och obestämd. Till exempel saknas beskrivning av senare decenniers skifte från museerna som forskningspräglade verksamheter, till verksamheter med stort fokus på publik och kommunikation. Likaså saknas genomlysning av den

diskussion (och publikation) om kunskapsarbete, forskning och utveckling vid museer som förts löpande under senare år.

En mer fullödig beskrivning av fältet och dess förflyttning över tid kunde gett betydelsefulla perspektiv på och väckt värdefulla frågor om på vilket sätt dagens museer ska bli mer av kunskapsinstitutioner för olika typer av användare. En analys och en utveckling som är en nödvändig grund för museer som ska vara öppna och tillgängliga för alla.

Utredningen beskriver framtidsutmaningar för museerna kopplat till frågor om mångfald, social hållbarhet, representation och historiebruk. Utmaningar som i praktiken förutsätter en relativt avancerad humanistisk kompetens. I avsnitt 10.3.5 i utredningen framhålls att museerna som kunskapsinstitutioner ska kunna se sina samlingar ur olika perspektiv, ha kompetens att följa relevant forskning, tillämpa olika teoretiska perspektiv och tolkningsmodeller på verksamheten generellt, samt förhålla sig med kritisk distans till de berättelser som förmedlas. För att arbetet ska vara seriöst och trovärdigt är det SHMM:s bedömning att det inom museerna krävs ett riktat kunskapsarbete samt förståelse för teoretiska perspektiv från samtida humanistisk forskning. Med andra ord en forskningsmässig, eller i vart fall forskningsnära "kunskapsuppbyggnad". Möjligheterna här ligger enligt SHMM:s bedömning dels i att skapa förutsättningar för de större institutionerna att bedriva en kunskapsintensiv verksamhet, dels i att möjliggöra för fler museiinstitutioner att i sin verksamhet samarbeta med forskare och forskningsinstitutioner. Därtill bör de allmänna museernas verksamhet utgå ifrån beforskat material och från vedertagna forskningsmetoder.

I avsnitten 3.1.4 och 3.1.6 i SHMM:s remissvar lämnas mer detaljerade förslag på hur SHMM anser att dessa perspektiv behöver föras fram i en eventuell museilag.

2.6 Samlingarnas sammansättning är en demokratifråga

Samlingarna är en av museernas absolut viktigaste verksamhetsförutsättningar, och SHMM delar utredningens uppfattning att en av framtidens viktigaste museifrågor är att öka och bredda användningen av samlingarna. SHMM är därför förvånade över att de i så relativt liten utsträckning belyses i utredningen.

Alla ska ha tillgång till det som man ser som sin historia, och museernas verksamhet ska innehålla möjlighet till igenkänning och beröringspunkter för många. Samlingarnas sammansättning har avgörande betydelse för i vilken utsträckning detta blir möjligt. För att kunna klara sitt uppdrag måste SHMM arbeta aktivt med sina samlingar så att de över tid kan svara mot denna målsättning. Detta innebär att samlingarna måste utvecklas och aktiveras så att de kan användas för att lösa uppdraget. Denna utgångspunkt genomsyrar såväl SHMM:s insamlingspolicy från 2015, som exempelvis det pågående FoU-projektet *I stadens utkant* där tidigare underrepresenterade förmålsgrupper samlas in för att kunna belysa en mer pluralistisk historieberättelse i det här fallet romernas boplatser från 1900-talet.

SHMM delar även utredningens uppfattning att möjligheter att använda gallrat material i publik verksamhet före destruering i hög grad skulle gagna uppdraget. Här behöver museernas erbjudanden utvecklas i samklang med en aktiv och ansvarsfull samlingsförvaltning. SHMM vill dock framhålla att en aktiv och ansvarsfull samlingsförvaltning inte är synonym med gallring, utan innefattar alla de processer som involverar samlingarna.

Utöver en aktiv förvaltning av de fysiska föremålen med sin unika potential i publikmöte och för forskning, ser SHMM mycket stora möjligheter att öka och bredda användningen av museernas samlingar med hjälp av digital teknik. Den digitala tekniken ger gränslösa möjligheter till kunskap om samlingarna och till nya typer av användning för olika typer av användare i samhället. I detta sammanhang vill SHMM peka på att det är av mycket stor vikt att olika insatser som görs (exempelvis inom ramen för K-samsök och RAÄ:s projekt Digital Arkeologisk Process) tar höjd för att stödja sådana processer som krävs för olika aktörer ska kunna omvandla digital rådata till innehåll med publik potential, och inte som idag avslutas redan innan fynden nått användare av olika slag.

SHMM ser vidare att synen på museernas samlingar behöver generellt uppdateras och moderniseras. Ett exempel är att SHMM:s samling, lika gärna som att mappas upp på en Sverigekarta med utgångspunkt i fyndplats, kan placeras ut på en världskarta med utgångspunkt i tillkomstort. En mycket stor del av myndighetens arkeologiska material kommer från andra platser än det geografiska område som idag utgör Sverige. Ökad medvetenhet om och forskning kring detta skulle kunna bidra till att omdefiniera bilden av de kulturarv som förvaltas av SHMM, och bidra till att fler människor som bor i Sverige känner sig berörda och inkluderade.

I avsnitt 3.1.7 i SHMM:s remissvar lämnas mer detaljerade förslag kopplat till det som rör samlingsförvaltning i en eventuell museilag.

2.7 Museerna ska användas

SHMM ser mycket positivt på att museernas roll som samhällsaktör, och deras publika verksamhet i bred bemärkelse är så tydligt framlyft i utredningen. SHMM välkomnar museiutredningens definition av publik verksamhet som en bredd av aktiviteter från utställningar till program, pedagogik och andra slags publikmöten. SHMM ser också att användarperspektivet är viktigt i en museilag som säkerställer att museerna är öppna för allas deltagande. SHMM delar dock inte utredningens uppfattning att museernas huvudsakliga uppgift i första hand är att bedriva utställningsverksamhet.

SHMM saknar i utredningen ett samlat förslag för att främja samarbete mellan museer och skolan. Dock återkommer skolan som en viktig aktör när utredningen exemplifierar flera av de frågor som behandlas. SHMM vill särskilt lyfta fram skolans viktiga roll som målgrupp och samarbetspart för att museerna ska uppfylla sina samhällsuppdrag på bredden. De värderingar, kunskaper och erfarenheter som barn och unga bär med sig kommer att forma

framtidens samhälle. De har rätt att ta del av museernas verksamhet, och museerna ska göra sin verksamhet tillgänglig och attraktiv för dem.

SHMM har satsat långsiktigt på att nå skolor då skoleleverna är en viktig målgrupp som öppnar museidörren för alla, som i annat fall kanske inte skulle besöka ett museum. SHMM ser det därför som mycket angeläget att sänka trösklarna för just museibesök av skolgrupper och förordar att regeringen ser över möjligheterna att underlätta skolornas besök. Fri entré är en viktig demokratifrämjande reform. Dess effekter skulle kunna förstärkas väsentligt om fria pedagogledda skolbesök inkluderades. En olycklig effekt av nuvarande utformning är att skolgrupperna blir en av de få källorna till möjliga inkomster i den publika verksamheten och därför fortsatt behöver vara avgiftsbelagda.

SHMM skulle gärna se en särskild satsning på historieämnet i skolan kopplat till museibesök, med fokus på historiebruk och historiemedvetenhet med utgångspunkt i skolans läroplaner.

Viktigt att nämna i sammanhanget är också museernas betydande bidrag till kulturturismen. Vilken i sin tur bidrar till samhällsekonomin, både kopplat till turism i Sverige och runt om i världen i samband med internationella vandringsutställningar. En betydande andel av museibesöken på museer i Sverige är internationella. Därtill kommer besök som görs vid internationella vandringsutställningar. Museerna bidrar därigenom till synen på Sverige och kan bidra med pluralistiska perspektiv på historia och ökad historiemedvetenhet internationellt. Ett område inom vilket Sverige får säga vara bland de världsledande.

2.8 Museerna och deras huvudmän ska ha höga ambitioner

SHMM välkomnar den höga ambitionsnivå som de förslag utredningen lägger fram stipulerar, inte minst vad gäller kompetenser som bör finnas inom museerna (se t.ex. 8-9§ § i förslaget om en museilag). SHMM vill dock framhålla att denna ambitionshöjning, om den ska vara hållbar över tid, inte kommer kunna vara kostnadsneutral. För att en sådan ambitionshöjning ska vara trovärdig krävs att nya resurser tillförs museerna.

3. Synpunkter i detalj

3.1. Museilag

I detta avsnitt finns SHMM detaljerade synpunkter på lagförslaget. Mer övergripande kommentarer avseende den föreslagna lagen görs i avsnitt 2.3 i SHMM:s remissvar.

3.1.1 Innehåll och tillämpning

SHMM sympatiserar med utredningens ambition att i museilagen omfatta en vidare krets institutioner än de med egna samlingar, men ställer sig starkt kritisk till att samlingarna utelämnas ur definitionen av vad som avses med ett museum. (se avsnitt 2.4 i SHMM:s remissvar).

SHMM föreslår att 2 § kompletteras med en skrivning som tydliggör att samlingar ingår som ett kriterium för definitionen av ett museum förslagsvis enligt ICOM:s internationella definition.

SHMM föreslår vidare att 1 § kompletteras med en punkt som tydliggör vilka institutioner/verksamheter som omfattas av lagen, dvs. även institutioner utan samling (såsom vissa konsthallar etc.) för att uppnå utredningens syfte att omfatta en bredare krets institutioner.

3.1.2 Ändamål

SHMM anser att syftet med de allmänna museernas verksamhet (så som det nu är beskrivet i § 3) behöver förtydligas i lagtexten. (Se avsnitt 2.1 i SHMM:s remissvar.)

3.1.3 Ansvarsfördelning

SHMM anser att det centrala syftet med den föreslagna lagen som uttrycks i 5 § (att säkerställa museernas fria ställning) behöver tydliggöras. (Se avsnitt 2.2 i SHMM:s remissvar.) Vidare vill föreslå att denna del av lagen kompletteras med en formulering i syfte att säkerställa att de allmänna museernas verksamhet ska vila på demokratisk grund och ta sin utgångspunkt i alla människors lika rättigheter.

SHMM vill också uppmärksamma utredningen på att formuleringen i 5 §, för att få avsedd effekt för samtliga associationsformer (exempelvis stiftelsestyrelser) som ryms inom vad

lagen avser som allmänna museer, bör ändras från "En huvudman för..." till "Företrädare för huvudman...".

3.1.4 Huvudsakliga verksamhetsområden

SHMM pekar i inledningen av föreliggande remissvar på att den indelning i tre verksamhetsområden som görs i lagen är problematisk. Eftersom de tre områdena alla går in i och är beroende av varandra har såväl lagtexten som museiverksamheten allt att vinna på att de beskrivs jämsides som aspekter, snarare än som olika stuprör. (Se avsnitt 2.4 i SHMM:s remissvar)

SHMM föreslår därför att den beskrivning av de olika verksamhetsområden som görs i lagtexten läggs i ett sammanhållet avsnitt, under en samlingsrubrik (förslagsvis; *Huvudsakliga verksamhetsområden*). Under denna rubrik vill SHMM se ett antal paragrafer som beskriver vad som ska karaktärisera verksamheten vid de allmänna museerna.

SHMM vill här ta fasta på några av de formuleringar som finns i utredningen på sidorna 273-275 i utredningen och föreslår följande:

X § Museernas verksamhet ska vara baserad på kunskap, kvalitet och öppen för olika relevanta perspektiv och för olika tolkningar. Det är också avgörande att olika gruppers perspektiv och historier får komma till uttryck i verksamheten.

Y § Museernas verksamhet ska vara transparent. Genom att för allmänheten tydligt redovisa källor, museets skäl för olika urval och alternativa teorier, ska museer hjälpa besökare och andra intressenter att göra egna bedömningar och bilda egna uppfattningar.

Om de av utredningen föreslagna uppdelningen i rubrikerna *Publik verksamhet*, *Kunskapsuppbyggnad* samt *Samlingsförvaltning* bibehålls förordar SHMM starkt att ordningsföljden även där ändras så att samlingsförvaltning ligger först, kunskapsuppbyggnad därefter och publik verksamhet sist. Detta gäller även för 3 §.

3.1.5 Publik verksamhet

Enligt SHMM:s bedömning är 6 § i sin nuvarande lydelse alltför vag och öppen. ("Utställningar och annan publik verksamhet vid museerna i det allmänna museiväsendet ska präglas av allsidighet, öppenhet och kvalitet.") Begreppen "allsidighet, öppenhet och kvalitet" borde kunna ersättas med "kunskapsbaserad och "öppna för olika perspektiv" (de senare begreppen är hämtade ur de förtydliganden som görs på sid. 273 i utredningen).

SHMM vill därtill peka på att paragrafens innehåll enligt SHMM:s uppfattning är giltig för museernas hela verksamhet, inte bara för utställningar och annan publik verksamhet. I det fall den kvarstår bör den formuleras så att den även omfattar samlingsförvaltning och

kunskapsuppbyggnad. Det vill säga; "Verksamheten vid museerna i det allmänna museiväsendet...".

SHMM anser att 7 § bör kvarstå men istället inledas "Museernas verksamhet ska...". Detta eftersom paragrafen uttrycker en ambition som i högsta grad är giltig för museiverksamhet i sin helhet, inte bara för utställningar och annan publik verksamhet.

3.1.6 Kunskapsuppbyggnad

SHMM ser det som en klar fördel att kunskapsuppbyggnad sker inom museiinstitutionerna eftersom det där finns möjlighet till såväl praktisk som teoretisk tillämpning. Därtill är det, om museerna ska kunna fullgöra sina uppdrag som kunskapsinstitutioner och "tillämpa olika teoretiska perspektiv och tolkningsmodeller på verksamheten generellt" (sid. 278 i utredningen), en nödvändighet att museerna har tillgång till forskningskompetens. SHMM uppfattar dock att det inte minst för mindre museer föreligger stora utmaningar här. En mer rimlig ambitionsnivå än den som uttrycks i lagförslagets 8 § är därför det som uttrycks på sid. 274 i utredningen, och som tar sikte på samarbete med forskare och forskningsinstitutioner, att utgå ifrån beforskat material samt från vedertagna forskningsmetoder. Se även förslaget om Y § här ovan.

I det fall 8 § kvarstår i nuvarande form bör den formuleras som " forskning eller annan kunskapsuppbyggnad", snarare än "forskning och annan kunskapsuppbyggnad".

SHMM anser vidare att 9 § bör kvarstå med justeringen att "och kunna belysa" ändras till "för att kunna belysa".

3.1.7 Samlingsförvaltning

SHMM delar utredningens uppfattning att museerna aktivt ska förvalta sina samlingar i enlighet med beskrivningen på sid. 284 i utredningen. Att öka användandet och tillgängligheten till samlingarna, analogt och digitalt, är mycket högt prioriterat och kräver en aktiv samlingsförvaltning. (Se fördjupad beskrivning i SHMM:s remissvar avsnitt 2.6.)

SHMM välkomnar ett förenklat gallringsförfarande. Vad gäller frågor om gallring är det dock av yttersta vikt att denna sker reglerat och tillåtas bara utifrån vissa kriterier. I detta sammanhang vill SHMM hänvisa till ICOM:s riktlinjer för gallring samt till att det för centralmuseerna troligen enklast kan regleras med en förordning för denna fråga. SHMM efterlyser ett förtydligande av formuleringen i 11 § "inte behövs för verksamheten", och förordar att den ersätts med "inte längre bedöms som relevanta i relation till verksamhetens mål". SHMM vill också peka på att om gallringskriteriet "bedöms vara överrepresenterat i samlingarna" ska vara ett skäl för gallring bör det motiveras noggsamt. SHMM: anser vidare att "platsbrist" inte i sig är ett tillräckligt skäl för gallring.

Det bör göras tydligt att försäljning av föremål ur samlingar inte får ske med själva intäkten som incitament, något som tydligt stipuleras i ICOM:s etiska riktlinje, men inte framgår i föreliggande förslag.

SHMM vill i detta sammanhang lyfta fram att myndigheten ser positivt på att även regionala och kommunala museer får möjlighet att gallra i sina KML-material. Möjligen bör ansvarig myndighet ges i uppdrag att utfärda råd och anvisningar för att reglera denna typ av situationer. SHMM vill återigen hänvisa till ICOM:s riktlinjer för gallring.

SHMM föreslår vidare att det som rör gallring/överlåtelse av föremål ur statliga samlingar hanteras som ett eget avsnitt med en egen rubrik. Detta är logiskt inte minst eftersom dessa paragrafer (11-12§§), till skillnad mot övriga enbart reglerar de statliga museerna.

Som beskrivs i avsnitt 2.6 (SHMM:s remissvar) ser SHMM museernas samlingar som en samhällsresurs som aktiveras när de möter användare av olika slag. Det måste därför vara centralt för museernas att arbeta för att på olika sätt aktivera dem inom ramen för en bred publik verksamhet. SHMM motsätter sig dock utredningens förslag om att systematiskt *deponera* föremål till skolor, föreningar och andra organisationer. Som ett bättre alternativ vill SHMM framföra möjligheten att helt och hållet överlåta föremål till ovan nämnda aktörer. SHMM befinner sig sedan ett antal år tillbaka i ett resurskrävande men nödvändigt arbete, initierat av Riksrevisionen, med att omvandla depositioner till lån. Syftet är att skapa bättre förvaltningsmässiga förutsättningar. Att avbryta det arbetet för att återgå till en tidigare situation bedömer SHMM inte som rimligt.

3.1.8 Samverkan och spridning i hela landet

SHMM välkomnar den föreslagna museilagens fokus på betydelsen av samverkan mellan och spridning av museernas verksamhet i hela landet.

3.2 Förslag om ändring i Kulturmiljölagen (KML)

SHMM ställer sig positivt till att i lagtexten ändra från begreppet "vårda" till "förvalta". En ändring som innebär att varje enskilt föremål inte måste bevaras utan att det kan vara motiverat att vissa föremål gallras för att bättre kunna uppfylla åtagandet i stort.

I författningskommentaren till 10 § i förslaget till museilag slås fast att en aktiv samlingsförvaltning innebär att de enskilda föremålets värde är underställt institutionens övergripande mål. SHMM vill peka på att denna aktiva samlingsförvaltning, kombinerat med förändringen i § 17 KML, får effekt på de arkeologiska fyndens skydd. Om museilagen träder i kraft hanteras dessa i två olika lagrum. För att säkerställa att lagstiftarens intention uppnås bör de båda lagrummen ställas bredvid varandra och en konsekvensanalys göras.

I detta sammanhang vill SHMM särskilt peka på den situation som idag råder vad gäller förvaltning av fornfynd enligt KML, där såväl SHMM som många regionala (och andra)

museer har ökande problem med att hantera sina samlingar på ett tillfredsställande sätt.

SHMM skulle välkomna en nationell och långsiktigt satsning där aktörer centralt, regionalt och lokalt tillsammans drar upp riktlinjer för en hållbar förvaltning av museernas samlingar i allmänhet och KML genererade samlingar och dokumentation av undersökningarna i synnerhet. Inte minst frågan om KML:s syfte och den faktiska tillämpningen av lagen där föremåls förvaltning och därmed deras möte med användare av olika slag ställs utanför både finansiering och tillsyn bör utredas.

Det vore även välkommet att identifiera och analysera gemensamma strategier för t.ex. samlokalisering av magasin och nya digitala lösningar. SHMM ser här stora möjligheter med ett utvidgat uppdrag till RAÄ, kopplat till Svensk museitjänst, i syfte att stödja regionerna i gemensam förvaltning av KML-material. Dels skulle samtliga museer som förvaltar dessa fornyfynd då kunna avlastas på ett välkommet sätt, dels ligger regional förvaltning helt i linje med principen att samlingar ska finnas där de bäst behövs och i högst grad efterfrågas. I detta sammanhang efterlyser SHMM också en fördjupad analys av var andra uppgifter kopplat till samlingsförvaltning, så som t.ex. RAÄ:s uppdrag avseende konservering och K-samsök, ska placeras i en framtida ny myndighetsstruktur för att på bästa sätt komma museernas verksamhet till gagn.

3.3 Ny myndighet

SHMM ser fördelar med en samlande funktion för de idag utspridda, branschspecifika frågorna inom en ny eller gammal myndighet med särskild museikompetens. Detta dock under förutsättning att den nya myndighetens syfte, funktion, mandat, liksom gränssnitt till befintliga institutioner är väl utredda och klart och tydligt beskrivna. SHMM saknar i utredningen en tillräckligt tydlig analys och beskrivning av dessa aspekter.

SHMM efterlyser en fördjupad analys och tydligare förslag på funktions- och uppdragsbeskrivning som tar sin utgångspunkt i museernas samhällsroll idag och i framtiden så som utredningen skisserar den. En sådan beskrivning blir ett viktigt underlag i det pågående arbetet med en kulturarvsproposition. Beskrivningen bör också belysa hur den nya funktionen på ett samlat sätt kan ta sig an frågor rörande samlingsförvaltning (och då inte minst frågan om hur de stora befintliga och kommande föremålsvolymerna som KML-processen genererar kan hanteras på ett samordnat och långsiktigt hållbart sätt såväl centralt som i regionerna). Likaså bör framtidfrågor så som verksamhetsutveckling med koppling till digital infrastruktur, arbete med nya publikationer, och social inkludering samt större ekonomiska frågor belysas.

SHMM vill också särskilt peka på alternativet att låta en funktion samordna och utveckla branschspecifika frågor etc., medan en annan myndighet ges i uppdrag att ansvara för handläggning av det föreslagna nya statsbidraget till museer.

3.4 *Kvalitetsutveckling genom kollegial granskning*

SHMM ställer sig positiv till idén om ett kollegialt system för uppföljning av kvalitet som kan främja professionell utveckling och samverkan mellan museerna, gärna där externa intressentgrupper ingår. SHMM ser vidare att systemet bör utgå från museernas egna strategiska mål, ske i internationell samverkan, och med en särskild myndighet som ansvarar och samordnar arbetet. SHMM ser fram emot att följa hur dessa tankar vidareutvecklas och förtydligas i Kulturarvspropositionen.

3.5 *Nytt statsbidrag för samverkansprojekt i museisektorn*

Utredningen betonar i flera av sina förslag vikten av samverkan inom museisektorn. SHMM ser positivt på denna inriktning. SHMM uppfattar ett nytt statsbidrag för museiverksamhet dels som ett incitament för ökad samverkan och därmed också centralmuseernas närvaro i hela landet, dels som en motor för verksamhetsutveckling inom branschen som helhet.

Mot bakgrund av vad SHMM här ovan anfört avseende hur museiverksamhetens huvudprocesser är beroende av varandra, och om behovet av satsningar på olika typer av kunskapsuppbyggnad motsätter sig SHMM dock att detta bidrag enbart riktas mot den publika verksamheten i allmänhet och utställningsmediet i synnerhet. SHMM föreslår istället att de nya bidragsmedlen utöver satsningar på samarbete mellan museer kopplat till publika projekt, även riktas mot mer kunskapsfokuserade projekt av forsknings- och utvecklingskaraktär samt mot nya plattformar för det publika mötet. En viktig aspekt i sammanhanget är att tillvarata de möjligheter som digital teknik ger för museernas verksamhet. SHMM vill peka på att det för närvarande finns en uppenbar brist på riktade, sökbara medel för metodutveckling kopplad till museernas verksamhet. Museiutredningens egen tabell (sid. 177 i utredningen) visar därtill att inte ens centralmuseerna satsar särskilt mycket resurser på kunskapsuppbyggnad.

Vidare vad gäller samverkan saknar SHMM i utredningen förslag eller strategier för hur den tvärsektoriella samverkan ska öka. Samverkan mellan museer och t.ex. civilsamhället, folkbildningen och skolan är enligt SHMM:s uppfattning angelägna områden för breddat arbete som i många fall kan öka de sammantagna effekterna i samhället. Mot bakgrund av att fri entré införts på huvuddelen av de statliga museerna blir det tvärsektoriella perspektivet än mer angeläget. Med ett mer innovativt tvärsektoriellt tänkande skulle museernas räckvidd kunna breddas och därmed stödja fri entréreformens mål med att nå museiovana grupper.

SHMM föreslår mot denna bakgrund att aktörer inom olika sektorer får samordnade uppdrag, alternativt bör delar av de föreslagna utvecklingsmedlen för samverkan sökas av t.ex. museum och skola eller museum och kultur(arvs)förening tillsammans. Här är Statens kulturråds (KUR) idéer kring bidragsgivning för projekt för satsning på kulturverksamhet i vissa bostadsområden ett intressant exempel. Möjligen kan Statens kulturråd också vara en lämplig part för beredning av ansökningar avseende det föreslagna bidraget.

3.6 *Mer konsekvent och bättre anpassad styrning*

SHMM ser positivt på utredningens ambition att renodla och på ett mer anpassat och ändamålsenligt sätt styra museerna. Utredningens ansats öppnar upp för en situation där de allmänna museernas uppdrag och mål i högre grad stödjer den roll SHMM vill ha i samhället. SHMM är dock tveksamt till om verktygen för denna styrning (en lag, en ny museimyndighet, ett nytt statsbidrag för samverkansprojekt) så som de presenteras i utredningen svarar upp mot utredningens ambition för museerna.

SHMM vill i detta sammanhang lyfta fram att en mer ändamålsenlig reglering av SHMM:s samlingar än som "lös egendom" enligt budgetlagen (SFS 2011:203) vore lämplig. Något som dock för de statliga museernas räkning borde kunna uppnås genom en förordning.

3.7 *Bättre möjligheter att använda avgiftsintäkter*

SHMM välkomnar möjligheten att tillåtas återinvestera avgiftsintäkter från internationella vandringsutställningar i verksamheten. Detsamma gäller för butikerna, som av många besökare uppfattas som en förlängning av museet och som en viktig del i den totala museiupplevelsen.